

II RIIGIKOGU

3. istungjärk.

Protokoll nr. 93 (32).

1924. a.

II Riigikogu koosolek 11. aprillil 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 76 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **Fr. Akei**, teedeminister **K. Kark**, siseminister **Th. Rõuk**, kohtuminister **R. Gabrel**, riigikassa juhataja **P. Öpik**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**.

P ä e w a k o r d :

1. Riigi 1924 a. eelarwe — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, wahepeal abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäari kohal abisekretäär **J. Wain**.

Koosolek algab kell 5.10 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõn-
wastuwõtmine. nisson**: Awan Riigi-
kogu koosoleku. Päe-
wakord on Riigikogu liigetele kätte saa-
detud. Päewakorras on riigi 1924 aasta
eelarwe — II lugemisel. Muudatusi päe-
wakorra kohta ette ei ole pandud. Loen
päewakorra wastuwõetuks. Sõna on jär-
jekorras rkl. härra Kütt'il. Et aga härra
Kütt puudub, siis on sõna teist korda
rkl. härra Tonkman'il.

**2. Riigi 1924 a. K. Tonkman (põl.):
eelarwe — II Austatud Riigikogu liik-
lugemisel. med! Ennelõunasel
koosolekul wõttis härra**

Wain sõna ja tähendas muuseas mõne
asjaolu peale, et maaparanduse tööde te-
gemiseks ei ole mingisugust sihti, ei ole
mingisugust sihikindlust olemas. Ma ei
taha nüüd siinkohal härra Wain'i wastu
waielda, küll tahaksin aga natukene seda
küsimust selgitada ja tahan sellega ära
näidata, et ometi on kindlad sihid ja joo-
ned olemas. Mina tahaksin öelda, kui-
das meil maaparanduse töid tehakse.
Maaparanduse tööde läbiwiimine sünnib
praegu kahesugusel teel. Esiteks on põl-
lutööministeeriumi juures riiklik maapa-
randuse fond, millega põllutööministeer-
ium suuremaid töid teeb, reguleerides ja
välja kaewates jõgesid, kaewates suure-

maid kraawe ja kaanale jne. Selleks on
minu teadmise järele põllutööministeeriu-
mil mitmeaastane kawa olemas, kus üksi-
kute jõgede ja kaanalite tööde läbiwiimi-
seks täielik järjekindlus walitseb, selle
järele, kuidas kuskil pool tööd hädalise-
malt ehk rutulisemas korras tahetakse
läbi wiia. Teiseks ei saa mitte nimeta-
mata jätta, et kui põllutööministeeriumi
juures üksi see fond oleks, millega ainult
tahetakse riiklikult suuremaid maaparandamisi läbi wiia, siis oleks see ainult ühe-
külgne ja mitte tegelik, sellepärast, et
põllumeestel puudub tarwilik krediit, mil-
lega neid maaparandamise töid, mis jõ-
gede reguleerimise wõi suuremate pea-
kraawide kaewamisega ühenduses, ära
teha saaks. Härra Wain tähendas siin
muuhulgas, et kui jõgesid reguleerida,
siis see mõjuda kunni 20-werstalise ümb-
ruskonna peale. (J. Wain, sd.: Ai-
nult teatud kohas.) Ainult teatud
kohas, aga see ei ole mitte norm, ja tei-
seks tuleb arwesse wõtta, et sellega ei
saa mitte igas kohas rehkendada, ja pea-
legi, kuidaswiisi mõjub 20 wersta peal?
See on täiesti arusaamatu! Kuidas Teie
soowite neid 20 wersta mõõta? Kui
Teie mõõdate piki jõesängi, siis peab jõe-
säng haruldaselt lame olema, et tema
weel 20 wersta peale wõiks mõjuda ja
siis on üldse kahtlane, kas teatud koha
peal maaparanduse töid üldse wõimalik
läbi wiia. Kui Teie aga mõõdate 10
wersta kummalegi poole jõekaldaid laiuti,
siis on väga kahtlane, kas jõgi tõesti
nõnda palju mõjuda suudab. Tähendab,
maaparandamise tööde läbiwiimise kohta
puudub asjast õige arusaamine. Tööd,
mis põllutööministeerium riikliku maapa-
randuse fondiga teeb jõgesid reguleerides
ja süwendades, on suurematest ja esimes-
test eeltingimistest, mis wõimaldab põllu-
meestele oma kohtadel maaparandus-
tööga alata. Tähendab, et põllumeestel
siis hädasti raha waja on, millega mõle-
mal pool kallastel maad parandama ha-
kata saawad, — milleta süwendatud jõed
ja kaanalid kasutamata jääwad. Selleks
on põllumeestel tingimata ja hädasti raha
tarwis. Ei saa seda öelda, et põllumees-
tel puuduks margaparandamiseks sihi-
kindlus. Kõik need põllumehed, kes maa-

paranduslaenu saavad, wõi maaparandustöid teewad, on omale kindlad plaanid ja eelarwed teinud, mille järele maaparandustöid läbi wiia tahawad. Nendes kohtades, kus maaparandustööde tegemiseks plaanisid ega eelarweid ei ole, need ka maaparanduslaenu ei saa. Kohtades, kus plaan olemas, selgub, et maaparandustöid teha wõib ja maaparanduse tasuwus on kindel.

Mis puutub üldistesse maaparandustöösse, siis tahaksin mina seda alla kriipsutada, et meil ei ole weel mitte maaparandustöö nii suures maastaabis wälja kujunenud ja wälja arenenud, et üldiseid suuri maaparandustöid suude-taks ühes kohas läbi wiia. Seda ei ole mitte ka lähemas tulewikuski loota. Ei saa ikkagi põllumehi nii ühte liita, et üksikud waldkonnad wõi külakonnad sihikindlalt hakkaksid maaparandamistöid tegema, see on teatud ringkondades ikkagi üksikute asi. Kui üksikud hakkawad maaparandustöid tegema, siis teewad teised sellele warsti järele, ja edu on olemas.

Nagu mina juba lühidalt tähendasin, peame meie igasugusel wiisil praegu tööpuuduse wastu wõitlema, sennikaua kui ta olemas on, ja seda on ka siit mitmel korral toonitatud. Üks wõitlemiswiis oleks siis ka see, et maaparandamistöösde peale laenu lubatakse ja mõnel muul teel ettewõtteid toetatakse, kus teatud hulk töölisi wõib tööd saada ja raha teenida. See on ebaloomulik, kui nüüd määratakse riigi eelarwe-korras teatud summad töötatööliste abianamiseks ja mitte otsekohe wastawate tööde korraldamiseks.

Juhataja **J. Tõnisson**: Sõna on rkl. Kütt'il. Rkl. Kütt'i ei ole aga saalis, siis on sõna rkl. härra Penno'l.

R. Penno (as.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Täna wu kewadel tuleb erakorralistes oludes asunikkudel maale asuda. Neist mõisatest, mis praegu wälja jagatakse, asunikud suuremalt jaolt kuskiltki wiljaseemet ei saa, wõi kui see wili seemnena ka wälja antakse, siis on see niiwõrd alawäärtuslik, et tuleb tingimata uutel asunikkudel ise seeme muretseda. Esimesel aastal asujale, kui temal õieti ka inwentaari ei ole, läheb tükk tööd ära käemeeste muresemiseks inwentaari laenuks ja waewalt läheb korda seemnewiljaweksile, mis õige lühikene on, kõigest 6-kuuline, kõigeenam aasta peale pikendatud käemeest leida. Teine lugu on

inwentaarilaenuga. See laen on kuueaastane ja tuleb järk-järgult tasumisele. Seal on juba palju kergem käemeest saada. Selle tõttu oleks soowitaw, et Wabariigi Walitsus käesolewal aastal asunikkudele inwentaarilaenu 30.000-lt suurendaks 50.000 mk. peale. See on alles wõimalik, kui meie käesolewa eelarwe operatsioonifondide all laenu maasaajatele wastawalt suurendame. Mina loodan, et kõik rühmad tahawad näha, et asunikud käesolewal aastal ruttu ja kergemini neist määratutest raskustest üle saawad, mis asumine ja ikaldus kaasa toowad ja seda suurendusettepanekut toetawad. Teen ettepaneku: erakorralised kulud B. Operatsioonifondid.

Põllutööministeerium, suurendada:

§ 2. Laen maasaajatele inwentaari muresemiseks 20.000.000 marga wõrra.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina tahan toetada Riigikogu liikme Uibopuu ettepanekut, raudteewalitsuse erakorraliste kulude hulgast kustutada maha 4½ miljonit wedurite eelkuumendajate ostmiseks. Need andmed, mis minul selles asjas on, kõnelewad seda keelt, et selles asjas weel selgusele ei ole jõutud. Lugu on niisugune, et eelkuumendajad kuuluwad teatud tüübi wedurite juurde. Ja meil on see küsimus kahjuks weel lahtine, kas olemasolewate wedurite juures need väga head tehnilised abinõud siiski nende ostmise kulu ära tasuwad, ja seda annawad, mis neilt loodetakse. Tuleb tähele panna seda, et need 4½ miljonit on puhas wäliswaluuta kulu. Siin peab kaalumisele tulema küsimus, kas selle asemel, mis eelkuumendajate kaudu kasu saadakse, kasulikum ei ole mõni protsent põlewkiwi rohkem ära põletada, kui seda wäliswaluutat wälja anda. Kõik need kaalumised on minu teada weel alles lahtised ja sellepärast ei ole tarwis selle küsimusega rutata.

Rahaminister **K. Baars**: Austatud Riigikogu liikmed! Riigi eelarwe on walitsuse poolt suure pingutusega tasa-kaalu wiidud. Ta on kokku seatud sel ajal, kui riigi sissetulekud olid loota suuremad, kui nad olema saawad. Nagu teada, läinud aasta oli väga halb aasta. Nüüd on Riigikogu poolt näha woolu riigi kulusid suurendada. Täna on mitmesugused ettepanekud tehtud, kus tahetakse suurendada wäljaminekuid. Üks ettepanek on anda 10 miljonit marka rahwa- ja töölistmaja ehitamiseks, teine ehitus-

laenu suurendada 50 miljoni marga wõrra, see on 155 miljoni marga peale, järgmine, wanade majade parandamiseks anda laenusid 50 miljonit marka, siis laenusid anda ühispiimatalitustele 30 miljonit, maaparandamistööde jaoks laenu suurendada 20 miljoni marga wõrra, riigiametnikkudele elukorterite ehitamiseks 50 miljonit marka, peale selle on veel üks ettepanek 20 miljonit marka. Sellega suurendatakse wäljaminekuid mitmesaja miljoni wõrra. Meie oleme seisukohale asunud, et riigi majapidamist tuleks kokkuhoidlikult läbi wiia. Nüüd ei ole aga kokkuhoidmist, waid meie näeme wäljaminekute suurendamist. Kuidas saame suurendamise läbi wiia? Selleks peaksime raha wälja andma, ja tagajärg oleks see, et meie margakurs langeks. Seda tahetakse ära hoida. Meie teame, et Eesti pangale on suuri etteheiteid tehtud, et tema oma emissiooni suureks ajanud ja laenusid ohtralt wälja andnud. Kui need ettepanekud wastu wõetakse, selle tagajärg on emissiooni suurendamine ja ühtlasi margakursi langemine. Walitsus ei ole saanud kindlat seisukohta uute wäljaminekute kohta wõtta. Tema arwab, et mõned ettepanekud oleksid temale sisuliselt wastuwõetawad olla wõinud, aga kui eelarwet suurendatakse, siis ei saa seda mitte heaks kiita. Sellepärast, enne kui Riigikogu neid ettepanekuid hääletama hakkab, tuleb silmas pidada, et walitsusel raha nende wäljaminekute jaoks ei ole. (J. Soots, põl.: Walitsus lubas!)

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Meie kõik teame, et endine walitsus korterikriisi lahendamise peale väga skeptiliselt ja eitawalt waatas. Sellepärast ei ole endine walitsus ehituslaenufondi suurendamiseks mitte pennigi eelarwesse üles wõtnud, ainult 50 miljonit marka figureeris eelarwes. Hakatuses oli walitsusel kawatsus selle summaga hüpoteegi paberid osta lasta, siis muudeti see, ja määrati ametnikkudele majade ehitamiseks. Kui mina mitte ei eksi, siis oli endisest summast 25 miljonit järele jäänud. See oli kõik. Nagu tähendatud, oli läinud suwel hulk ehitusi selles lootuses alatud, et sel aastal laenu edasi saab. Mina omalt poolt panin alamkommisjonile ette, ehituslaenu fondi 100 miljonit marka üles wõtta. Pärast, kui eelarwe-kommisjon piirituse hinna tõusu juurde jõudis, tein teise ettepaneku

ja soovitasin, et piirituse hinna wahetaku arwel weel sellele summale 80 miljonit juurde lisataks. Mõlemad summad läksid Wabariigi Walitsuse ette. Wabariigi Walitsus on 100 miljonit minu esimese ettepaneku ja mis alamkommisjoni poolt wastu wõeti, kõrwale jätnud ja ainult 80 miljonit wõtnud, mis faktiliselt wast mitte sisse ei tule, sest, nagu pärast aktsiisi peawalitsuse esitaja seletusest selgus, ei tule piirituse hinna tõstmine käesolewal aastal mitte kõne alla. Mina arwan sellepärast, et endine walitsus wõttis 80 miljonit, see on wäheama summa, ja jaotas mitmesuguste erigruppide peale ära, nagu hüpoteegilaen jne., nii et ehituslaenu fondi suurendamiseks õige wähe üle jäi. Täna hommikul on minu parteisõber, härra Johanson, ette pannud sellele fondile 50.000.000 marka juurde wõtta. Nüüd ütleb raha- ja majandusminister, et see wõimalik ei ole. Mina juhiksin tähelpanu selle peale, et ehitustööd, mis mullu sügisel alati, kus materjaal on kohale weetud, alusmüürid rajatud, plaanid tehtud, laenudesaamise palwed sisse antud jne., jääksid pooleli ja kõik need eeltööd läheksid kaduma. Korterikriisi lahendamiseks selles ulatuses ei oleks enam mõtetki, ja mis selle juures weel märkida tuleb, on see, et töowõimalus ehitustööde alal hoopis wäikseks jääks, ning kokku kuiwaks, kuna me alles eile töö-hoolekandeministri suust kuulsime, et tööpuudus meil praegusel silmapilgul ikka weel kaswamas on. Et meil praegu teisi tööstusettewõtteid teada ei ole, kus suuremal arwul töölisti paigutada wõiks, oleks üks argument juba see, et töowõimalust pakkuda paljudele töölistele. Seda küsimust peaks härra rahaminister ja Wabariigi Walitsus õige tõsiselt kaaluma, kas mitte wõimalik ei ole seda summat, mis ehituslaenu fondi täiendamiseks läheb, üles wõtta. Mina juhiksin kõigetõsisemal wiisil tähelpanu selle peale, et selle raha määramise juures väga mitmesugused küsimused koos on: Korterikriisi lahendamine, pooleli ehitused, mis seisma peawad jääma ja töötatöölise parw, mis, wõib olla, ka suwelgi suureks peab jääma. Mina loodan, et Riigikogu kui ka Wabariigi Walitsus kõike seda arwesse wõtab, ja need ettepanekud, mis ehituslaenu suurendamiseks tehtud, mitte tagasi ei lükata, waid et need wastu wõetakse.

O. Strandman (tõer.): Kui rahwasaadik julgen ma Riigikogu tähelpanu

ühe väga tähtsa asja peale juhtida, mis õieti meie sissetulekutest kui ka väljaminekutest täiesti wale pildi annab. Nimelt tegi üks minu rühmaseltsimees ettepaneku, et tulude hulka arwata meie riigikassa seis 31. detsembril 1923 a., see on, 342 miljonit. Sellega oleks meie eelarwe teatawasse tasakaalu wiidud. Mina tahaksin selgitada, mis see tähendab, kui meie selle summa tulude hulka ülesse wõtame. Lugu on nii, et see summa riigikassal kindlasti tarwitada oli ja on ka praegu olemas. Nagu täna seletati kõigub see summa, mõnikord on ta suurem, mõnikord vähem, nii kuidas riigi sissetulekud on. Kuid kas on meil praegusel silmapilgul põhjust seda summat riigi sissetulekuks nimetada? Selleks pole mingisugust põhjust ja järgmistel asjaoludel: Kui wõtame oma emissiooni, meie teame, et Eesti pangal on emissiooni kaks miljardit nelisada miljonit marka ja riigikassal 1.600 miljoni eest paberraha välja antud. See on kokku 4 miljardit. Tegelikult on aga Eesti panga kassas 1 miljardi ümber paberraha, see on riigi rahatähti ja pangatähti, nõnda et tegelik emissioon on meil umbes 3 miljardit. Kui teie nüüd tahate seda summat tänawu aastal riigi väljaminekute katteks ära tarwitada, kui Eesti pangal ei lähe korda laenusid sisse nõuda, arwatawasti ei saa see mitte nii kerge olema, siis peate tegelikku panga emissiooni suurendama 340 miljoni marga wõrra. Ja mis see tähendab? See tähendab seda, et meil jällegi suur hulk paberraha turule paisatakse, ja selle kindel tagajärg on meie margakursi langemine. Wõib olla, et Eesti pangal korda läheb oma laenusid kokku tõmmata ning kassaseisu 340 miljoni marga wõrra suurendada nii, et paberraha liikumine jääks endiseks, kuid mina arwan, et seda waewalt wõimalik teha oleks ilma meie majanduselu wapustamata. Kindlasti tuleb rehkendada, et meie eelarwe ei ole mitte tasakaalu wiidud, waid et siin kindel puudujääk 340 miljonit on. Seda seletab ka riigikassa juhataja, ja minu arwates täie õigusega, et riigikassal peab alati jooksew arwe olema. Kui tal aga seda mitte ei ole, siis võib juhtuda niisugune seisukord, et korraga väljaminekud on suuremad kui ette nähtud ja Eesti pank peab sel juhtumisel emiteerima, mis meie majandusliku seisukorra juures täiesti wastuwõtmatu on. See on üks väga tähtis küsimus ja sellepärast tuleks, minu arusaamise järele

uute summade määramisega väga ettewaatlik olla.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **K. Wirma**.)

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Kornel**: Nende muudatus-ettepanekute juures oleks waewalt mõtet pikemalt peatada. Need ettepanekud olid suuremalt jaolt tehtud eelarwe-kommisjonis ja lükkati seal tagasi. Huwitaw on aga see asjaolu, et on tehtud ka niisuguseid ettepanekuid, mis eelarwe-kommisjonis mitte kaalumisel ei olnud. Kui nüüd eelarwe-kommisjon pidi igat tuhandet kaaluma, mis tahetakse välja anda, siis loob see minu arwates õige loomuwastase eelarwe arutamise wiisi, kui siin kümne miljonilisi suured ettepanekuid tehakse. Ütlen lühidalt, et eelarwe-kommisjoni nimel nende ettepanekutega ühineda ei saa. Ligemalt tähendas härra rahaminister selle peale, et riigil raha nende väljaminekute katteks ei ole, ja minu arwates on rahaministril eelarwe juures väga kaaluw sõna kaasa öelda. Weel suurem tähtsus peaks olema rahaministri arwamisel noortes riikides, kus hädalisi väljaminekuid nii palju, et igaihe jaoks raha ei jätku. Kui need ettepanekud peaksid wastuwõtmist leidma, peaksime jällegi hulk uut paberraha välja laskma, nii nagu seda juba härra Strandman toonitas, mis wist küll ühelegi Riigikogu liikmele ei peaks meeldima, ja mille tagajärjel meie margakurs wõiks kõikumata hakata. Kuigi mõni üksik ettepanek tundub väga sümpaatne, ehk küll nad kõik hädalisi nõudeid tahaksid rahuldada, kuid riikliku kandejõu ja eelarwe tasakaalu seisukohalt välja minnes ei wõid neid ettepanekuid mitte wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Erakorraliste kulude eelarwe-osa kohta on tehtud järgmised ettepanekud: rkl. Jõeäär'e poolt: „wähendada sõjaministeerium.

§ 3. Sõidu- ja weoabinõude muretsemine ja parandamine	2.126.200.—
§ 5. Sõjariistad ja nende warustus	2.000.000.—

Kokku sõjaministeerium 4.126.000.—“

Teedeministri poolt on ette pandud „suurendada teedeministeerium peat. IV § 13. J/m. „Suur Tõll'i“ kinnitus 470.000 mrk. wõrra.“

Teedeministri poolt on edasi esitatud ettepanek peat. 1. keskasutus. Suurendada § 4. aktsiaselts „Aeronaut“i toetus 10.000.000 marka.

Siis jälle teedeministri ettepanek suurendada peatükk I. — Keskasutus § 3. Laewaliinide toetus — 5.000.000 mrk. wõrra.

Rkl. Uibopuu poolt on esitatud ettepanek „Riigi raudteewalitsuse erakorralistest kuludest peatükk II § 6. Wedurite eelsoendajate ostmiseks üleswõetud 4.500.000 mrk. kustutada.“

Rkl. Porman'i poolt on esitatud ettepanek: „Tõsta peatükk II punkt 1-a raudtee peatehaste ametnikkudele ja tööliliste wäljajaotamiseks 2.627.011 marka.“ Põhjenduseks on juurde lisatud: „Wälja jaotada 4. augustil 1923 a. teisel lugemisel wastuwõetud riigi raudtee peatehaste ja trükikojas 1922 aasta puhaskasu jaotamise seaduses § 3 ettenähtud korras.“

Rkl. Luur'i poolt on esitatud ettepanek: „Töö-hoolekandeministeerium. Peatükk III töökaitse-osakond. Toetused: a) rahwa ja töölistmajadele 10.000.000 mk.“ Silmas pidades „Riigi Teatajas“ nr. 150 eelmisel aastal lubatud krediiti.

Rkl. Penno poolt on esitatud ettepanek: „Erakorralised kulud B. Operatsioonifondid. Põllutööministeerium, suurendada: § 2. Laen maasaajatele inwentaari muretsemiseks 20.000.000 marga wõrra.“

Rkl. Johanson'i poolt on esitatud ettepanek: Operatsioonifondid. Töö-hoolekandeministeerium § 1. Riigiametnikkudele elukorterite ehitamiseks 50.000.000 mk.

Teine ettepanek rkl. Johanson'i poolt: Operatsioonifondid rahaministeeriumi osas, § 3. Elukorterite ehituslaenu täiendamine 50.000.000 marga wõrra, nii et § 3-das ettenähtud summa tõuseks 155.000.000 marga peale.

Rkl. Sepp'a poolt on esitatud ettepanek: Operatsioonifondid. Rahaministeerium. § 3. Elukorterite ehituslaenu täiendamine suurendada: wanade majade ja elukorterite parandamiseks 50.000.000 mk.“

Rkl. Pärilin'i poolt on ettepanek: Operatsioonifondid. Põllutööministeerium. § 3. Laen ühhispiimatalitustele suurendada 30.000.000 marga wõrra.“

Siis on rkl. Tonkman'i ettepanek: Operatsioonifondid. Põllutööministeerium. § 6. laen põllumeestele maaparandustöödeks suurendada 20.000.000 marga wõrra.

Need on kõik ettepanekud erakorraliste kulude kohta. Kawatsen need hääle-

tamisele panna selles järjekorras, nagu ette kandsin. Hääletamise korra kohta sõna ei soowita. Hääletamise motiwide kohta on sõna rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (sd.): Sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühm on eelarwe arutamisel järjekindlalt talitanud põhimõtte järele: mitte-produktiivseid wäljaminekuid, nagu kantselei-, maja-pidamis-, esitus- ja sõidukulud, samuti kulud ametnikkude aparadi alal wõimalikult wähendada. Selleks esiteks, et kergendada kodanikkude rasket maksukoormat ja teiseks, et leida summasid produktiivseteks, rahwamajandusele kasulikkudeks wäljaminekuteks. Tuleb ainult kahetseda, et Riigikogu enamus selle sihi kättesaamiseks kaasa ei ole aidanud, waid meie poolt esitatud wähendusettepanekud suuremalt jaolt kõik maha hääletanud, mis üle 320 miljoni kokkuhoidmist oleks andnud. Sellegi peale waatamata leiab meie rühm tarwilikuks, toetada põllumeeste rühma poolt esitatud ettepanekuid, mis puutuwad laenu suurendamist ühhispiimatalitustele ja põllumeestele maaparanduse töödeks, samuti majaomanikkude rühma esitaja härra Sepp'a ettepanekut majade parandamiseks 50.000.000 marka üleswõtmise asjus, selle tõttu, et need summad lähewad loowaks tööks ja ei ole mitte otstarbeta maha wisatud, waid tasuwad ennast rahwamajanduslikult ära. Kui meil on antud toetuseks kaubandusele miljardid, siis ei wõiks nende summade wastu mitte olla. Need summad aitaksid osalt selleks kaasa, et üle pääseda majanduse kriisist. Ja meie rühm loodab, et praegune walitsus kinni pidades deklaratsioonis lubatud kokkuhoidmise põhimõttest, wõimalusi leiab temale Riigikogu poolt kaunis oht-ralt lubatud ja isegi suurendatud krediite ametnikkude alal ühes osas tarwitamata jätta ja selleläbi allikaid leida, kust operatsioonifondide suurendamiseks ettepan-dud summasid anda wõiks, ilma et waja oleks waesemate kihtide maksukoormat suurendada ega ka uut paberraha wälja anda.

Mis puutub teedeministri ettepanekut, suurendada a/s. „Aeronaut“ile ja laewaliinidele toetust kokku 15.000.000 marga wõrra, siis ei saa meie rühm selle summa poolt hääletada, juba sellepärast, et neid summasid mitte laenuna ei kawatseta anda, waid kinkida tahetakse toetuse näol.

Juhataja **K. Wirma**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (töer.): Mina saan väga hästi aru, austatud Riigikogu liikmed, nendest motiividest, mis kõnelevad suurendamise vastu, mida töid ette lugupeetud rahaminister, lugupeetud härra Strandman ja lugupeetud komisjoni aruandja. Kui mina ühe summa hääletamise motiivide kohta sõna võtan ja öelda tahan, et mina selle poolt olen sunnitud hääletama, nimelt a/s. „Aeronaut“ile 10.000.000 mk. toetuse andmise poolt, siis toon mina omalt poolt — hääletamise vajaduseks järgmised motiivid ette. „Aeronaut“ on selts, mida meie toetama peame. Kui meie teda ei toeta, siis on kindel, et hiljemalt tuleval aastal peame meie selle summa kahe, või kolmekordselt üles võtma sõjaministeeriumi eelarvesse. Teiste sõnadega, selle summa mahajätmine ei annaks meile kasu, vaid tooks kulusid juurde kahe- ja kolmekordselt. Sest see aparaat, mis aktsiaselts „Aeronauti“ käes on, tuleks sõjaministeeriumi alla üles võtta, ja sellega ei võidaks meie riik aineliselt mitte midagi, vaid oleks sunnitud koguni juurde maksma.

Juhataja **K. Wirma**: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Jürman'il.

A. Jürman (põl.): Kui täna erakorralise eelarve juures ühelt poolt on ettepanekuid tehtud suurendada laenuandmist operatsioonifondide alal, siis on teiselt poolt nendele suurendus-ettepanekutele vastu räägitud, põhjustel, et see võib riigikassa õige raskesse seisukorda panna ja, et meil tuleb paberraha juurde trükkida, mis meie margakursi peale langetawalt mõjuks. Kui meie aga vaatame neid suurendus-ettepanekuid, siis näeme, et mitmed suurendamis-ettepanekud, iseäranis need, mis põllumeeste rühma poolt on tehtud, kuuluvad sarnaste summade hulka, mis lähewad otsekohe loowa töö, produktsiooni suurendamiseks. Teada on, et üheks suureks ja tähtsaks teguriks margakursi alalhoidmiseks on see, et meie võiksime rohkem saadusi valmistada ja suurema hulga saaduste väljaweo tagajärjel suudaksime oma kaubabilansi tasakaalu wiia. Need summad, mis piimatalitustele, kui ka põllumeestele maaparanduse tööde läbiwiimiseks laenuna antakse, kuuluvad sarnaste summade hulka,

mis kõigesuuremal määral aitawad meie produktsiooni tõsta. Näiteks võiks nimetada meie piimasaaduste walmistamist, mis aasta jooksul on tõusnud üle 300.000.000 m. ja selle summa wõrra on suurenenud väljawedu. Niisuguste laenu andmine ei wõi ialgi halvasti mõjuda meie margakursi peale. Teiselt poolt on etteheiteid tehtud, et Riigikogus on eelarwet ilma walitsuse nõusolekuta suurendatud. See on õigus, kuid kahjuks puudub eelarwe arutamise seadus, kus ära määratud oleks, kuidas eelarwet arutada ja vastu wõtta. Senni on talitatud nii, et iga aasta riigi eelarwe arutamise juures rühmade poolt suurendus-ettepanekuid on tehtud ja läbi wiidud, kuid kõigewähem suurendus-ettepanekuid on teinud küll põllumeeste rühm. Suurendus-ettepanekud riigi eelarwe arutamise juures on senni meil alaliseks nähtuseks olnud. Arwesse wõttes neid asjaolusid, saab põllumeeste rühm osa suurendus-ettepanekute poolt hääletama selle teadmise, et mitte kõik suurendus-ettepanekud meie majanduse seisukorda raskeks ei tee, vaid, võib olla, isegi aitawad parandada.

Juhataja **K. Wirma**: Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'i ettepanek, vähendada sõjaministeeriumi erakorralisi kulusid 4.126.200 marga wõrra. (Hääletatakse, loetakse hääl.) Ettepaneku poolt on antud 14 häält, vastu 21 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb teedeministri ettepanek, suurendada teedeministeeriumi erakorralisi kulusid peatükk IV § 13 J/m. „Suur Tõlli“ kinnitus 470.000 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawana enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb teedeministri ettepanek, suurendada teedeministeeriumi erakorralisi kulusid peatükk I, keskasutus, § 4, A/s. „Aeronauti“ toetus 10.000.000 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawana enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb teedeministri ettepanek, suurendada teedeministeeriumi erakorralisi kulusid peatükk I, keskasutus, § 3 laewaliinide toetus — 5.000.000 marga wõrra. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu. (Hüüded: Ära lugeseda!) Panen ettepaneku uuesti hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepa-

nek on saanud poolt 30 häält, vastu 12 häält, seega vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Uibopuu ettepanek, teedeministeeriumi riigi raudteewalitsuse erakorralistest kuludest peatükk II, § 6 wedurite eelsoendajate ostmiseks ülesvõetud 4.500.000 mk. kustutada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Porman'i ettepanek, teedeministeeriumi erakorralisi kulusid tõsta peatükk II, punkt 1-a raudtee peatehaste ametnikkudele ja tööliste väljajaotamiseks 2.627.011 marka. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Luur'i ettepanek: „Erakorralised kulud, töö-hoolekandeministeerium. Peatükk III. Töökaitse-osakond. Toetused: a) rahwa- ja töölistmajadele — 10.000.000 m.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Penno ettepanek: „Erakorralised kulud. B. Operatsioonifondid. Põllutöministeerium — suurendada: § 2. Laen maasaajatele inventaari muretsemiseks 20.000.000 marga võrra.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek: „Operatsioonifondid. Tööhoolekandeministeerium. § 1. Riigiametnikkudele elukorterite ehitamiseks 50 miljonit marka.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek: „Operatsioonifondid. Rahaministeerium. § 3. Elukorterite ehituslaenu täiendamine 50 miljoni marga võrra, nii et paragrahvis ei oleks mitte 105 miljonit, vaid 155 miljonit.“ (Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepaneku poolt on 34 häält, vastu 21 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Sepp'a ettepanek: „Operatsioonifondid. Rahaministeerium. § 3. Elukorterite ehituslaenu täiendamine suurendada: wanade majade ja elukorterite parandamiseks 50 miljonit marka.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Pärilin'i ettepanek: „Operatsioonifondid. Põllutöministeerium. § 3 — laen ühispiimatalitustele — suurendada 30.000.000 marga võrra.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Tonkman'i ettepanek: „Operatsioonifondid. Põllutöministeerium. § 6 — laen põllumeestele maaparandustöödeks — suurendada 20.000.000 marga võrra.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud. (Tööhoolekandeminister Chr. Kaarna: Nüüd võib iga mees miljonid ette panna, kõik läheb läbi.)

Seega on parandused erakorraliste kulude kohta üksikult läbi hääletatud. Seega on eelarwe-komisjoni poolt esitatud eelarwe paranduste tagajärjel tõusnud 290.970.000 marga võrra. Panen erakorraliste kulude eelarwe-osa nende täiendustega ja parandustega, mis Riigikogu poolt on vastu võetud, hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on erakorraliste kulude eelarwe-osa vastu võetud.

Riigikogu läheb veel tagasi korraliste kulude eelarwe-osa juurde, sest veel on otsustamata eelarwe-osa — riigi wõlad.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

Riigiwõlad.

§ 27. Laenu protsendid	380.593.000.—
§ 28. Laenude realiseerimise kulud ja kursiwahed	30.000.000.—

Kokku riigiwõlad 410.593.000.—

Kokku korralised kulud 5.742.801.000.—

Kokku kulud 7.383.414.600.—

Juhataja **K. Wirma**: Kirjalikult on rkl. Jõeäär'i poolt esitatud vähendamis-ettepanek: „wähendada: Riigiwõlad. § 27. Laenu protsendid 1.600.000 marka ja § 28 laenude realiseerimise kulud ja kursiwahed — 10.000.000 marka. Kokku riigiwõlad 11.600.000 marka.“

Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Kornel**: Selle ettepanekuga ei saa ma komisjoni nimel ühineda.

Juhataja **K. Wirma**: Panen hääletamisele rkl. Jõeäär'i ettepaneku, wä-

hendada § 27. Laenu protsendid 1.600.000 marga wõrra ja § 28. Laenude realiseerimise kulud ja kursiwahed 10.000.000 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Arutamisele tuleb eelarwe korraliste tulude osa.

Eelarwe-komisjoni aruandja **J. Kuk** (loeb):

TULUD.

Peatükk I.

Korralised tulud.

Otsekohesed maksud.

§ 1. Tulumaks	260.500.000.—
§ 2. Äri- ja tööstusmaks	307.000.000.—
§ 3. Maa- ja hoonete maksud	41.800.000.—
§ 4. Maks kapitaali protsentidelt	12.000.000.—
§ 5. Krepostimaks	50.000.000.—
§ 6. Pärandusmaks	8.400.000.—

Kokku peatükk I 679.700.000.—

Peatükk II.

Lõiwud ja tasumaksud.

§ 7. Tempelmaks ja muud lõiwud	322.375.000.—
§ 8. Patendid ja proowid	14.635.000.—
§ 9. Mitmesugused tasumaksud	35.825.000.—

Kokku peatükk II 372.835.000.—

Peatükk III.

Segatulud.

§ 10. Segatulud	345.200.000.—
-----------------	---------------

Kokku peatükk III 345.200.000.—

Peatükk IV.

Kaudsed maksud.

§ 11. Tollid	1.317.000.000.—
§ 12. Aktsiisid	314.076.000.—

Kokku peatükk IV 1.631.076.000.—

Peatükk V.

Riigi monopoolid.

§ 13. Piirituse monopool	1.134.050.000.—
Kokku peatükk V	1.134.050.000.—

Peatükk VI.

Riigi ettevõtted ja warandused.

§ 14. Riigi maad, hooned, metsad ja weed	750.000.000.—
§ 15. Raudtee	1.028.874.000.—
§ 16. Sadamad ja laod	109.850.000.—
§ 17. Post, telegraaf ja telefon	285.200.000.—
§ 18. Mitmesugused ettevõtted ja warandused	287.498.600.—

Kokku peatükk VI 2.461.422.600.—

Kokku korralised tulud 6.624.283.600.—

(Koosolekut hakkab juhutama esimees **J. Tõnisson**.)

O. Köster (as.): Teen ettepaneku, suurendada korralised tulud peatükk V, § 13. Piirituse monopool — 135.000.000 marga wõrra.

Rahaministeeriumi kulude eelarwes peatükk IV, § 26 on suurenenud 123.000.000 marga wõrra, selle tõttu, et wälisturu jaoks walmistatud piirituse 15 miljonit kraadi à 8,20 mk. sai riik oma arwele. Et riik piiritust wälja müües vähemalt 9 mk. kraad saab, — teeb suurendus wastawalt tuludes 135.000.000 marka.

K. Kornel (rhw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu otsustas wabariigi wäljaminekuid suurendada sadade miljonite markade wõrra. Nüüd oleme tulude juures ja loomulikult peaksime siin kaaluma, kas neid tulusid kuidagi ei saaks kõrgemalt kalkuleerida. Seda on paratamatult Riigikogu kohustatud tegema, kui ta kord nii kerge käega sajad miljonid wälja anda on lubanud, ilma et ta oleks teadnud, millega neid sadasiid miljonid tuleks katta. Iga Riigikogu liige oleks kahe käega nende poolt hääletanud, kui tal tundmine oleks olnud, et Wabariigi Walitsusel wõimalik on need sajad miljonid wälja anda. Kui raske südamega siiski nende ettepanekute wastu hääletati, siis tehti seda selles kindlas tead-

mises, et teisiti meie talitada ei wõi, kui meie ei taha oma riigimajandust kõikuma panna. Ma juhin weel ühe asja peale tähelpanu: senniajani on eelarwe nii wälja kujunenud, et tulud rohkem on andnud kui loodeti. Mõned hoiatawad märgid lasewad oletada, et käesolewal aastal asi teisiti kujuneb, nimelt et tulud vähem annawad, kui loodetakse. Seega suureneb paratamatalt eelarwe puudujääk. Sarnase tõsise seisukorra juures peaks nüüd tagant järele väga tõsiselt mõeldama, kuidas neid kulusid katta: kas trükime paberraha juurde, wõi kõrgendamaksusid. Ainult need kaks wõimalust on meil praegu olemas; sellepärast minu härrad, — kui olete lubanud kerge käega sajad miljonid kuludeks, siis näidake nüüd, kuidas teie mõtlete neid katta.

Riigikassa juhataja P. Öpik: Härra rkl. Köster'i poolt on ettepanek tehtud, suurendada riigi tulude eelarwet piirituse alal 135 miljoni marga wõrra. See ettepanek on ühenduses otsusega, mis Riigikogu on wastu wõtnud 24. märtsil käesolewal aastal rahaministeeriumi eelarwe II lugemisel. Otsus oli see, et riik pidi ülenormi walmistatud piirituse kogukwantumi, 15 miljonit kraadi, kindla hinnaga 8 mk. 20 penni kraad ära ostma. Kuid selle otsusega ei wõi kuidagi põhjendada tulude suurendamist, sest praegu on kindlasti teada, et ilma turul on piirituskraadi hind kõigest 4 marka, mis müües piirituse eest saada wõimalik. Järjekult wälismaale seda piiritust lastes wõib riik ainult kahju saada. Arwatawasti jääks see piiritus, kui Riigikogu otsust III lugemisel rewideerimisele ei wõta, aktsiisi peawalitsuse ladusse seisma ja mingit tulu sellest wälja löüa wõimalik ei ole.

J. Laidoner (põl.): Lugupeetud rahwaesitajad! Härra Kornel, kui riigi eelarwe aruandja, tähendas siin väga õigelt, et niisugusel korral, kui ilma walitsuse nõusolekuta suuri muudatusi eelarwes tehakse, satub walitsus väga raskesse seisukorda. Mina pean ütlemä, et meie rühm on seda toonitanud juba kolmandat aastat. Iga eelarwe juures on sedasama räägitud ja kui eelarwe arutamise korda on arutatud wanematekogus, oleme meie alati olnud selle poolt, et tingimata Riigikogu sellel alal end peaks kitsendama, et ükski suurendamisetpanek mitte muidu läbi ei läheks, kui ei

oleks selleks Wabariigi Walitsuse nõusolekut. Komisjonis waieldi selle korralduse wastu. Wiimase eelarwe arutamise juures mina isiklikult toonitasin seda, et peab ennast tingimata piirama. Siis tähendati, et ei ole seda tarwis. Waadake, nüüd omad witsad peksawad. Nüüd hakatakse aru saama, et ilma selleta läbi ei saa. Mina ainult kriipsutan seda alla, et meie peame wõimalikult ruttu eelarwe arutamise korra maksma panema. Minu arusaamise järele nendest wäikestest kogemustest mõne aasta jooksul on nähtawale tulnud, et Riigikogu ise peaks end piirama, et eelarwe suurendamisi ilma walitsuse nõusolekuta mitte läbi wiia ei saaks. Ainult siis on meil wõimalik eelarwet tasakaalu wiia. Ilma selleta jääks see tühjaks sõnade tegemiseks.

Juhataja J. Tõnisson: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kukk: Korralised tulud, nagu nad minu poolt ette kantud, on eelarwe-komisjonis läbi kalkuleeritud ja kaalutud nende andmete põhjal, mida komisjonil käsitada oli läinud aasta sissetulekute ja ka käesolewa aasta esimeste kuude tulude näol. Need kalkulationid on tehtud äärmise ettewaatuse ja pingutusega. Ei ole tahetud neid mitte vähemaks ega ka suuremaks kalkuleerida, kui nad tegelikult olla wõiksid. Sellepärast arwan mina, et meie korraliste tulude osas mitte mingisugust uut tulude allikat leida ei wõi, küll aga wõiks karta, et halwa aasta tagajärjel terve rida tulusid tegelikult vähemaks jääb, kui nad siin arwatud. See halb konjunktuur wõib terwest eelarwest kriipsu läbi tõmmata ja eelarwe korralised tulud, mis 6.684.283.000 marga suuruses on üles wõetud, wõiwad aasta lõpuks teisel kujul palju vähemaks jääda, kui nad praegu on arwatud.

Mis puutub eriti piirituse tulude suurendamisesse, siis ei ole selles peatükis mingisuguseid suuremaid sissetulekuid ette näha. Meie piirituse kwantum, mis siseturul tarwitatakse, on enam-wähem kindlaks kujunenud kahe wiimase aasta jooksul. Et piirituse tulusid weel tõsta, siis tuleks meil joomist suurendada, mis aga wististi ei seisa mitte Riigikogu huwides. Teisi abinõusid piirituse tarwituse suurendamiseks aga wõimalik ei ole leida. Piirituse tarvitamine tehniliseks otstarbeks ei ole kaugeltki nii suureks

kujunenud, et sellega, kui teatawa tuluallikaga riigi sissetulekutes wõiks rehkendada.

Mis puutub piirituse sissetulekutesse wäljawaest, siis tuleb siin küll karta, et meil wäljawaetawale piiritusele tuleb juurde maksta. Suurendada seda peatükki, nagu rkl. Köster ette pani, mina ei pea komisjoni nimel mitte wõimalikuks. Pean üldse kord weel tähendama, et tulude kalkulatsioon on tehtud äärmise ettevaatusega. Siit on raske midagi maha wõtta, niisama ka midagi juurde panna, ning sellepärast toetan komisjoni poolt ettepanud summat ja teen ettepaneku seda wastu wõtta.

Juhataja J. Tõnisson: Esimesena tuleb hääletamisele rkl. Köster'i ettepanek, suurendada peatükk V. § 13. Piirituse monopool — 135.000.000 marga wõrra. Põhjenduseks on, et rahaministeeriumi tulude eelarwes peatükk V § 26 on suurenenud 123.000.000 marga wõrra. Sellega wõttis riik wälisturu jaoks walmistatud piirituse 15 miljonit kraadi à 8,20 mk, oma arwele; et riik piiritust wälja müües vähemalt 9 marka kraad saab — tuleb suurendus wastawalt tuludes 135 miljonit marka. (Hääletatakse.) Poolt on 10 häält, wastu 24 — sellega on parandus tagasi lükatud.

Panen hääletamisele riigi korralised tulud nõnda, nagu nad eelarwe-komisjoni poolt on esitatud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on korralised tulud wastu wõetud.

Aruandja **J. Kukk** (loeb):

Erakorralised tulud.

§ 1. Riigiwaranduste müük	41.857.800.—
§ 2. Riigi kaubaagentuuri puhaskasu	40.000.000.—
§ 3. Operatsioonifondide tagasimaks	40.340.000.—
§ 4. Riigikassa seis 31. dets. 1923 a.	342.000.000.—
Kokku erakorralised tulud	464.197.800.—

Kokku tulud 7.088.481.400.—

Luban enesele tähendada, et § 4 all nimetatud tulude kohta rkl. härra Strandman

oma eelmises kõnes sõna wõttes tähendas, et selle summa üleswõtmine erakorraliste riigi tulude alla mitte otstarbekohane ja õige ei ole. On päris selge, et kassa ülejääk ei ole mitte korraline ega erakorraline tulu harilikus mõttes, ja harilikult teda riigi jookswate wäljaminekute katmiseks mujal riikides ei tarwitata, waid tarwitatakse kas wõlgade tasumiseks wõi mingisuguste fondide loomiseks. Meie eelarwe on aga teatawasti puudujäägiga kokku seatud. Puudujääk on meil nõnda nimetatud krediitoperatsioonide all näidatud. Teiselt poolt oli aga meil läinud aastal kassa ülejääk 342 miljoni marga suuruses, mis sel juhtumisel, kui tema eelarwesse ei oleks wõetud, oleks kas riigiwõlgade kustutamiseks wõi riigikassa tähtede kustutamiseks tarwitada wõidud. Kuna eelarwe kulud juba kindlaks määratud, siis on ette näha, et suuremat riigikassa emissiooni piiramist ei saa käesolewal aastal läbi wiia. Meie teame ju, et peale nende kulude, mis Riigikogu 1924 a. eelarwes praegu läbi hääletanud, on weel läinud aasta kuludest üle 700 miljoni marga katta. Ja sel korral arwesse wõtmata jätta riigikassa ülejääki, kui teada on, et tulewal aastal tingimata tuleb uusi summasid jookswate kulude katteks, ei oleks praeguse eelarwe seisukohast mitte lubataw ja otstarbekohane. Eelarwe-komisjoni nimel panen ette erakorraliste tulude summa wõtta üles sellel kujul, nagu siin ette kantud.

Juhataja J. Tõnisson: Panen hääletamisele riigi erakorralised tulud, nõnda nagu nad aruandja poolt eelarwe-komisjoni nimel ette on pandud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on erakorralised tulud wastu wõetud. Seega on eelarwe arutamine II lugemisel lõpule jõudnud. Korra kohta on sõna rkl. härra Kalbus'el.

3. Järgmise Riigikogu koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine. **T. Kalbus** (töer.): Mina teaksin ettepaneku, weerand tunni pärast uus koosolek teha ja päewakorda wõtta riigi eelarwe 1924 aasta kohta — III lugemisel. Mina arwan, et kõigil Riigikogu liigetel see soow on, et eelarwe enne pühi lõpulikult wastu wõetaks. Tänane koosolek lõpeb wara, ja sellega oleks wõimalik asuda riigi eelarwe III lugemisele, seda

rohkem, et arutamise alla tuleksid Riigikogu, riigikantselei jne., tähendab, need eelarwe-osad, mis siin juba parandatud on ja missugused takistust ei teeks, et eelarwe wõiks III lugemisele tulla. Sellepärast arwan siis mina, et weerand tunni pärast wõiks uus koosolek määrata ja selle päewakorda wõtta riigi 1924 aasta eelarwe — III lugemisel, nagu ma juba tähendasin.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ettepanek on tehtud koosolek lõpetada ja weerand tunni pärast uus koosolek kokku kutsuda, kus päewakorras oleks riigi 1924 aasta eelarwe — III lugemisel. Pannet ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 6.20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **K. Wirma**.

Abisekretäär **J. Wain**.

